

Petr Titěra, Časopis Past and Present v kontextu britské marxistické historiografie. Bakalářská práce. Praha, FHS UK 2013, 52 s.

posudek vedoucího práce

Předložená bakalářská práce Petra Titěry přináší profil časopisu Past and Present, jednoho z nejvýznamnějších historiografických periodik druhé poloviny 20. století. Po úvodních dvou kapitolách kompilační povahy, v nichž autor podává stručnou charakteristiku britské marxistické historiografie a zamýšlí se nad příčinami vzniku a dalším vývojem časopisu od padesátých let do současnosti, se těžiště práce soustředí na rozbor a srovnání podoby časopisu v prvním desetiletí jeho existence (1952-1961) a v devadesátých letech (1990-1999), tedy v období po rozpadu sovětského bloku. Komparace je vedena po linii tematických okruhů, časového a prostorového ukotvení a částečně též z hlediska autorského zázemí časopisu (britští a zahraniční autoři, podíl žen).

Téma bylo zvoleno jak s ohledem na autorovu dobrou znalost angličtiny, tak také proto, že časopisu Past and Present na rozdíl od Annales nebyla dosud v české historiografii věnována patřičná pozornost. Titěra o ně projevil značný zájem a dílčí problémy pravidelně konzultoval jak se mnou, tak s prof. Miroslavem Hrochem. V průběhu studia se ovšem ukázalo, že problematika je natolik komplexní a časově náročná, že její zpracování limitované časovou tísni zůstalo nakonec jen na úrovni často zjednodušující kvantifikace, zatímco kvalitativního zhodnocení se autor dotkl pouze okrajově.

Ocenit je třeba Titěrovu schopnost orientace v záplavě několika stovek studií, diskusí a recenzí, které autor prošel a na něž v souvislosti s charakteristikou hlavních tematických okruhů časopisu odkazuje, a to i přesto, že tyto odkazy plní pouze ilustrativní funkci. Metodický problém představují kritéria výběru textů a jejich zařazení do kategorií směřujících věcné (studie politické, hospodářskopolitické, sociokulturní) a formální hledisko (recenze, diskuse). Z textu jasně nevyplývá, proč také oddíly recenzí a diskusí nebyly podrobeny podobně jako studie věcné kategorizaci. Jasně rovněž není, proč náboženství autor vřazuje do politických a nikoli sociokulturních témat. Na druhou stranu ovšem platí, že věcné rozřazení textů, postihujících široké souvislosti, jak je to pro časopis Past and Present typické, je vždy problematické a má v podstatě jen pomocný, orientační smysl. Důležité jsou problémové okruhy a ty autor pojmenoval dostatečně zřetelně.

Závěry Titěrovy analýzy jsou zajímavé, nicméně často také předvídatelné. Autor přebírá informace, ale sám k nim nezaujímá vlastní postoj, pouze konstatuje, ale nehodnotí a většinou ani nevysvětluje, neboť mu k tomu chybí znalost širšího kontextu. K objektivnějšímu posouzení by bylo třeba načíst mnohem víc literatury, než kolik autor uvádí. To je problém, s nímž souvisí většina mých připomínek. Uvedu jen některé příklady:

1. Počáteční izolaci redaktorů časopisu není možné pochopit bez hlubší znalosti dobového diskursu malé skupiny marxistických a většiny nemarxisticky orientovaných historiků ve Velké Británii. Bylo by třeba prokázat, nakolik byly příspěvky vybraných autorů aspoň zpočátku ovlivněny marxistickou metodologií a v čem konkrétně. Stálo by rovněž za to

zkoumat, v čem byly přístupy uplatňované na stránkách tohoto časopisu novátorské v konfrontaci s přetrvávajícím pozitivismem a jak se později vybraní autoři vymezovali vůči strukturalismu. V tomto smyslu by bylo jistě lákavé, z hlediska rozsahu bakalářské práce ovšem nereálné provést srovnání s časopisem *Annales*. Nebylo ostatně náhodné, že bilanční zpráva o *Past and Present* z roku 1983 vyšla z pera J. Le Goffa.

2. Menší počet článků z devadesátých let zaměřených na starověk a středověk nelze mechanicky vyložit menším zájmem o tato historická období. Faktickou příčinou byla nepochybně změna pozice z proklamativně marxistického, místy provokativního a novátorského periodika v padesátých letech (historie zdola, společenská změna) v tradiční renomovaný akademický časopis na počátku devadesátých let, symbolizovaná včleněním do produkce nakladatelství Oxford University Press. Na váhu padá změna historického diskursu, vyrovnávajícího se s postmodernismem a ovlivněného kulturní antropologií, i vznik řady nových, úzce specializovaných časopisů.

3. Bez znalosti stavu národních historiografií v zemích sovětského bloku nelze vysvětlit, proč se v padesátých letech v časopisu objevují články českých a polských historiků, zatímco v devadesátých letech není střeoevropské dějepisectví prakticky vůbec zastoupeno. Důvodem není jen marxistická orientace časopisu, ale i zázemí dobře vyškolených českých historiků, jejichž kvalit nová generace vyrůstající v sedmdesátých a osmdesátých letech nedosáhla a nebyla tudíž na uvolněný kontakt se Západem na počátku devadesátých let dostatečně připravena.

4. Vysvětlení by si rovněž zasloužilo konstatování, že v devadesátých letech se výrazně zvýšil podíl amerických historiků v autorském zázemí časopisu (s. 42). Stálo by za to zkoumat, zda důvodem této proměny bylo včlenění časopisu do produkce Oxford University Press s vysokým citačním indexem, či zda více na váhu padají události roku 1989, které podnítily zájem amerických historiků o evropské dějiny.

5. Některé otázky si autor vůbec neklade, byť se přímo nabízejí. Například zda a v čem došlo k proměně přístupu ke staronovým tématům (krize, revolty, industrializace), odkdy se časopis začal věnovat problematice 20. století a s čím to souvisí, nebo proč se během celé existence časopisu nepodařilo naplnit zakladateli proklamovanou snahu o překonání evropocentrického přístupu k dějinám. Podrobnější komparace textů by mohla přinést na tyto otázky odpověď.

Jiný problém představuje skutečnost, že autor není dostatečně důsledný při posuzování situace v padesátých a devadesátých letech 20. století a má místy tendenci přirovnávat devadesátá léta k současnosti. Jinak lze jen těžko vysvětlit, proč byla do textu vsunuta současná kritéria pro publikování v časopisu, dnešní způsob posuzování textů a citační index časopisu v posledních deseti letech (s. 23-24), zatímco kritéria platná v padesátých a devadesátých letech uvedena nejsou.

Ostatní nedostatky jsou jen drobného rázu. Patří k nim z formálního hlediska nelogicky stavěné věty do přípustkového poměru (s. 42: „*Přestože se v druhém období výrazně prosazují sociokulturní témata, stále je nejfrekventovaněji zastoupeno období raného novověku s 41%.*“), nedůsledné citace (např. na s. 41 chybí odkaz na článek pokrývající tzv.

dlouhé období), nejasné rozlišení mezi anglosaskými a evropskými, v podstatě kontinentálními historiky a několik gramatických chyb (i/y).

Přes všechny uvedené výtky považuji bakalářskou práci Petra Titěry za vcelku solidní vzhled do velmi komplexní a složité problematiky, založený na uplatnění kvantitativní a komparativní metody, a jako takovou ji doporučuji k obhajobě s hodnocením *velmi dobře*.

V Praze 20. srpna 2013

PhDr. Roman Zaoral